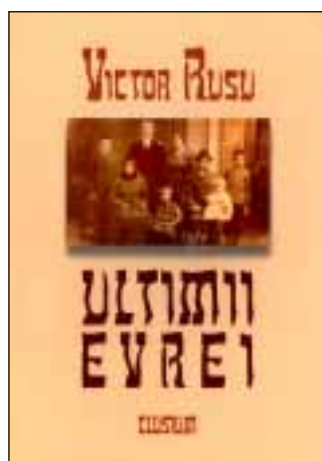

CĂRȚI NOI

Împătimitul publicist și scriitor VICTOR RUSU

Față de Victor Rusu ne simțim datori. Întâi, pentru că a fost unul dintre primii coordonatori ai predecesoarei noastre reviste (R.C.M.). În al doilea rând, pentru râvna și harul cu care scrie despre cei pe care i-a lăsat în țara de origine, ca și despre experiența sa de israelian. S-a născut la Botoșani, în 1922, s-a remarcat ca jurnalist și scriitor de talent, în București. În 1978, s-a stabilit în Israel, unde s-a făcut cunoscut ca autor

de cărți bine primite de cititori, printre care amintim *Itic și lumea lui*, *Jurnal israelian* (2001), *Vedere din Bat Yam* (2001), *Elefantul și evreii*.

Avem în față, cu dedicație, un elegant volum, publicat în 2004, la Editura Clusium, *Ultimii evrei*, dedicat soției, Ruth, căreia autorul îi dictează textele din cauza dificultăților majore de vedere. Victor Rusu este, la vârsta sa, un înțelept hrănit și cu legende hasidice, dar atent și la viața contemporanilor, o viață poate cu mult mai agitată decât a hasizilor. Primul eseu al său, din acest volum, se numește „Cartea”. „Oriunde moare un evreu se găsește cartea”. Alături de carte, în viața evreului stă neclintită memoria. Fără memorie existența

omului devine o ficțiune, în afara răului și binelui. Răul din secolul XX pentru evreu se numește antisemitism, Holocaust, binele înseamnă rezistență, afirmare, eliberare.

Victor Rusu nu privește numai România, ci și Europa secolului XX, Bugul și Tibrul, Oradea și Roma, fără a uita Eretz Israel, lumina din depărtare a Diasporei. Personalități politice din interbelic, de după război, oameni simpli, președinți de comunități, copiii de la *Heder* (școala primară evreiască), „mai-marii” din C.C. al P.C.R., anii '50 cu procese și prigoană politică - toate aceste repere se includ în primul capitol intitulat „Ieri”. Al doilea capitol, cu un titlu ce amintește de celebrul roman al lui Grossman, *Viața ca destin* (la autorul rus era *Viață și destin*), apar personaje mai aproape de zilele noastre, dar și ecurile lugubre din anii '40, se amintește de fostul Șef Rabin dr. Moses Rosen, de scriitorul Israil Bercovici. Capitolul următor se referă la o jumătate de secol, de la anii totalitarismului până în anii de acum apoi, în capitolul „A scrie” facem cunoștință cu „evrei din toată lumea”, din Israel, S.U.A., România, Elveția și nu numai cu evrei, există un flux de comunicare „intra-umanitară”. În fond lumea nu se poate împărți în „evrei” și „neevrei”, înainte de toate suntem oameni, copii ai acestui Univers pe care abia îl cunoaștem.

Nu vom încerca aici să rezumăm cartea lui Victor Rusu, ar fi păcat și ea nici nu poate fi rezumată. Este în ea o „parte dintr-un Univers”, o viață de om împletită cu alte vieți paralele ori intersectate. Pentru că generosul autor nu poate trăi înafara societății oamenilor, nu este un singuratic, nu iubește „turnul de fildes”. *Ultimii Evrei* (titlul volumului) nu vor fi niciodată ultimii, „vocele nu pot să dispară, altfel Universul s-ar prăbuși în neant.

BORIS MARIAN

Cum să încep a scrie despre dr. Iancu Feldstein, pe care îl cunosc, personal, de zeci de ani? Omul se prezintă astăzi prin cărți scrise într-un amurg fericit al vieții sale rodnice în fapte, înainte de toate, ca medic de înaltă calificare, la București.

Gălățean de origine, specialist în obstetrică-ginecologie, el a adus pe lume multe vieți, ca și alinare celor loviți de necazuri. Născut la 7 decembrie 1916, s-a stabilit, în 1987, la Haifa, fără a uita țara și oamenii în mijlocul cărora a trăit și s-a format. În literatură l-a inițiat profesorul de română, o rudă a lui C. Hogas, mulți oameni simpli l-au învățat valorile vieții, mari maeștri l-au format ca medic, el însuși s-a remarcat prin probitate, a fost la rândul-i cadru didactic, îi aparțin invenții în domeniu, numeroase lucrări științifice. Fiecele sale i-au urmat exemplul, practicând la rândul lor medicina. Dar, din tinerete, a păstrat și iubirea pentru literatură, muzică. A publicat până acum memorialistică (*Momente* - Ed. Minimum, Tel Aviv, 1992), eseuri (*Destăinuirii, reflecții* - 1994, *Viața în echilibru* - Ed. Persona, București, 1997, *Armonia vieții* - Tel Aviv, 2001). Al. Mirodan i-a dedicat un articol în *Dictionarul neconvențional* (vol. II), nu

CĂRȚILE LUI IANCU FELDSTEIN Meditații despre viață, istorie, artă și cultură

a fost uitat nici de Ion Cristofor (*Scriitori din Țara Sfântă*, Cluj-Napoca, 2002), Al. Marton (*Medici scriitori de limbă română*, 2002). La 20 ianuarie 2004, a fost primit ca membru al „Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România”. Doctorul Feldstein se bucură de prețuirea și prietenia multor oameni de cultură din „tribul românilor” (așa se auto-numesc originarii români) în Israel, dar și în România (Dan Lăzărescu ș.a.).

Avem în față cea mai recentă carte a sa, *Un cocktail spiritual benefic vieții* (Ed. Minimum, 2004). Din ce se compune acest cocktail-elixir al tineretii spirituale? În „Prefața” semnată de Al. Mirodan este sesizată esența umană a scrierilor autorului: educația și cultura. Volumul se împarte în două capitole distincte. Primul este dedicat moralității, respectului pentru ființa umană, responsabilității ca repere pentru normalitatea noastră, tonul autorului nefiind „sfătos”, ci exemplificat cu „incidente” (în sensul impactului-eveniment) dintre cele mai interesante, din experiența sa de medic.

În capitolul al doilea, ca o extindere în plan universal a noțiunii de umanism, autorul ne pune în față unor personalități de prim rang din cultura lumii: Schumann, Paganini, Liszt, Grieg, Paderewski, Rahmaninov. Nathan Milstein, Vl. Horowitz, Jascha Heifetz, Radu Lupu, din lumea muzicii, apoi, Courbet, Degas, Renoir, Modigliani, Soutine, Pallady, Tonitza ș.a., în pictură, Descartes, Spinoza, Proust, Freud, Camus, Sartre, în filosofie și literatură, ca și a unor problematice actuale (relația vechi-actual, sentiment-expresie, crez-religie, despre genetică și clonare etc.). Este demnă de toată admirația și interesul această pasiune a unui om care a străbătut un secol tragic, în care, uneori, cultura și valoarea umană au fost puse la index. Un medic pentru trup și suflet.

B. MEHR

Datoria de a lăsa o urmă a existenței noastre

O carte despre voința de dăinuire, despre continuitate, despre un om care „nu renunță în fața obstacolelor”; renunță, în schimb, la timpul liber, neprecupețindu-și strădaniile pentru ca visul să-i devină realitate. Cartea se numește *Strada Mare a Tecucului* (Editura Cronica, Iași, 2003), iar autorul ei și protagonistul mai sus-amintit - Iancu Aizic, președintele comunității tecucene. Corespondența și articolele care le structurează - apărute în ziarul „Viața Noastră”, din Israel - pornesc de la biblicul „Ajută-te ca să te ajuti”, răspuns dat de Dumnezeu lui Moșe, când, în fața poporului evreu, se afla Marea Roșie, iar în spate - armatele faraonului. A șterge din vocabular cuvântul *imposibil* a devenit, astfel, în timp, una din dominantele noastre, oriunde am trăi. Și Iancu Aizic a tradus acest imperativ prin surmontarea dificultăților financiare pentru reamenajarea cimitirului evreiesc, renovarea sinagogii și a sediului comunitar. A primit sprijin din partea Federației, fapt pentru care nu pregetă să-și exprime grațitudinea, dar nu a încrucișat brațele când s-au ivit impasuri economice. Dimpotrivă. Prin căldura sentimentelor, prin forța de convingere, prin sinceritatea cuvântului scris, a știut să sensibilizeze la temă și să reunească în juru-i evrei originari din Tecuci

stabiliti în Israel și în alte țări ale lumii. Așa a luat ființă Comitetul Tecucean din Israel pentru reamenajarea cimitirului. Așa au venit donații importante pentru renovarea sinagogii. Și încă o donație semnificativă: a lui Iancu Aizic însuși. Evrei și neevrei au conlucrat în varii direcții pentru atingerea acestor deziderate, dovedind câtă acoperire emoțională există în atât de vehiculata sintagmă: buna conlucrare interetnică.

Este locul să-i amintim aici pe responsabilul zonal pentru lucrări al F.C.E.R., ing. *Andrei Ionașcu*, ziarista *Amalia Scorțaru-Saar*, prof. *Ștefan Andronache*, sculptor *Dan Mateescu*, *Lucreția Stanciu*, *Medi Goldemberg*, ing. *Vasile Irimia* ș.a. Parfumul anilor interbelici (*Strada Mare a Tecucului*), în care evidentele accente lirice

E. SUHOR

Indicator de marcat pentru cei ce vin din urmă, cartea lui Henri Zalis, *Printre contemporani* (Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2004) are marele merit de a proiecta lumini neștiute asupra unora dintre marii creatori ai veacului XX. Pe unii, autorul i-a avut profesori, cu alții a colaborat sau i-a sprijinit în momente de cumpănă. Pe fiecare i-a urmărit în rotunjirea operei.

Printre contemporani se remarcă prin forța comunicării intelectuale, prin spectacolul captivant al expresivității gândului. Portretele, „act de definire a memoriei afective și reflexive”, fără nimic corosiv care să le afecteze acuratețea, devin un autoportret scris cu respect față de sine și față de lumea prin care a trecut. Anii de formare ai criticului pătrunzător, în stare să-și apere cu erudiție și inteligență punctul de vedere, sunt marcați de mentori dragi: mama, care dorește ca fiul să-și împlinească visul, trăind în lumea literelor; unchiul, umanist de spîță renașcentistă - medic, cronicar muzical și compozitor cunoscut în epocă -, în casa căruia adolescentul descoperă „Casa Buddenbrock” și, citindu-l pe Thomas Mann, are revelația că destinul lui e scrisul. Sunt ani în care profesori și elevi evrei, scoși din motive rasiale din învățământul de stat, înțeleg, ca toți înaintașii lor în vremuri de vitregie, că singurul mod de rezistență, supraviețuire, demnitate interioară rămâne cartea. Poate că râvna și reușitele de portretist ale lui Henri Zalis se datorează ambiției stărnite de un alt mentor al său, Tudor Vianu; profesor apropiat sufletește în anii studiilor universitare, asupra operei căruia avea să se

„Sezonul oglinzilor exacte”

aplece cu o înțelegere aparte, la maturitate. Vianu definește scrisul ca desen prin cuvânt. Aprehensiunea lui Cezar Petrescu pentru modelul Balzac vine din vocația frescei. Himerismul, punct de convergență al exceselor, fie că pasiunile sunt ale inimii sau ale minții, este dominantă camilpetresciană. Peltz este văzut ca un fel de hasid laic, un „evreu cu Psalmi” boem, cu eroii viitoarelor romane căutându-și autorul în casa-atelier. Florin Mugur îi inspiră un crochiu poetic. Prietenii îl conduc la inspirate pagini de critică literară (Radu Cârneli). La însăși motivația cărții de memorialistică, expresie a unei ordini interioare a amintirilor - „sezonul oglinzilor exacte”, a parcurgerii retroactive a propriilor deveniri. La imperativul recuperării unor indubitabile valori ale literaturii române din Israel (Al. Mirodan), Henri Zalis este un memorialist care-și reprimă biograficul pentru a da câștig de cauză metaforic. Indiferent de situațiile de viață narate, există o frumusețe intelectuală a fiecărui rând laborios cizelat, al cărturarului respirând sub cerul culturii române și franceze. Sunt puține paginile de jurnal în care autorul este el însuși personaj. Pagini cuceritoare prin sinceritate și forță a introspecției. Una dintre ele - pauza de corector ieșit dintr-un spațiu în care „un firicel de aer se pierdea înecat în vâlătucii de fum și în aburii de plumb”, pe treptele fostei clădiri ce adăpostise ziarul „Universul”, cu spectatori ai sălilor de cinema venind dinspre Sărandar, cu femeii provocând visare, cu claxoanele troilebuzelor...

Care este condiția omului de literă în primul deceniu al veacului XXI, cu adulți care au căpătat dependență de media electronică, cu tineri preocupați de jocuri pe calculator? Henri Zalis răspunde printr-o parabolă: o discuție cu Valeriu Cristea, la „Cartea Românească”. „Avea în fața ochilor o hârtie și schița pe albul ei planuri. Vreau să spun că, atunci [...], am cunoscut un Valeriu Cristea fericit”.

IULIA DELEANU

Nu sunt puțini ieșeni stabiliți la Haifa, dar nu toți scriu poezie, iar poezie de calitate scriu și mai puțini, poate nici unul, cu o excepție - Bianca Marcovici (n. 22 iunie 1952). Venită pe lume la 11 ani după izbucnirea unui război ce avea să aducă populației evreiești mai multă durere decât și-ar fi putut închipui, jertfe nevinovate pe altarul unei dictaturi nici astăzi judecată cu toată obiectivitatea, Bianca Marcovici a ajuns în 1991, cu familia, în Israel, unde nu a găsit pacea pe care și evreii o merită după două mii de ani de Diasporă, ci o stare de permanentă îngrijorare - oricând un terorist poate provoca moartea cuiva. Toate aceste date se reflectă în oglinda sensibilității poetice a celei care s-a dăruit și muzicii, a studiat și ingineria, dar a fost mereu fidelă literaturii de limbă română căreia i-a dăruit circa 20 de volume, la o vârstă încă plină de promisiuni și speranțe de... perfecțiune. Dar, desigur, poezi perfectă nu există, nici nu pot exista. Recentul volum editat la „Hasefer” (redactor Ștefan Iureș) *Puțin blond, cu mult farmec* se bucură de o prezentare grafică excelentă (Gh. Chiru), pe prima copertă fiind reproducă o minunată lucrare a lui Baruch Elron, pictor israelian, cunoscut și la noi. Pentru că noul volum este unul de „Poeme alese”, vom întâlni în el versuri nescrise și apreciate de cititori. Bianca Marcovici este o poeză cu

Sunetul de vioră al poemului

personalitate „disjunctivă”, în opoziție față de locul comun. De altfel, în aproape fiecare poem găsim „o unitate a contrariilor”, ca în dialectica vieții. În poemul „Delir” există o vie contradicție între „intelect” și sentimentul ce și-ar dori „delirul”. „Numai în bătaia vântului mă recunosc”, spune poeta. Bianca Marcovici știe să fie și ironică, autoironică, are umor, când este cazul, devine martor fără ascunzișuri și fără compromisuri. Un poem antologic este „Zidul Plângerii”, publicat cândva și în „Ramura de măslin”. Ne bucurăm să găsim și un poem dedicat lui Florin Mugur, scris, cu intenție ori fără, în maniera regretatului poet, care ar fi împlinit în 2004, 70 de ani (titlul poemului - *Împreună cu mine*).

De apreciat în creația Biancăi Marcovici, înainte de toate, este lipsa artificialului. Inteligența poetei o salvează, în acest caz, de prozaim, ca și de orice dulcegărie. Antologia oferită de autoare dovedește un bun simț critic ce îi va asigura aprecierea, deja câștigată, a criticii literare și a cititorilor. Îi dorim succes. (B.M.M.)

„Fug în reveria
viorii poemului /
Știu că-mi aparțin
amândouă /
Precum vioara
lui Chagall”
(„Sunetul poemului”)